

Tarihçiye saygı

Yazan: Taha Akyol

Tarih: 11 Aralık 2015

Yer: <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/tarihciye-saygi-40025557>

TARİHÇİ Mehmet Genç'e bu sene Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü verildi.

Değerli Hocamız Genç, her türlü ödül ve saygıya layık bir tarihçidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nu dört asır süreyle “**mucizevi**” bir şekilde yükselten iktisadi ve siyasi sistemin, son iki asırdaki gerileme ve çöküşün de sebebi olduğunu çok iyi anlatır.

Osmanlı'daki ekonomik ve siyasi sistemin başarı ve başarısızlık sebeplerini anlamak için Mehmet Genç'in “**Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi**” adlı eserini mutlaka okumak gerekir. (Ötüken Yayınları)

OSMANLI'DA ÜÇ İLKE

Mehmet Genç, bizde iktisat tarihçiliğinin kurucu ismi olan merhum Ömer Lütfi Barkan'ın talebesidir.

Merhum Barkan konular üzerine araştırmalar yapan bir öncüydü.

Mehmet Genç ise bir adım ötesine geçerek, ‘sistem’ anlatımına ulaşmıştır.

Mehmet Genç'e göre Osmanlı'nın iktisadi sistemi üç esasa dayanıyordu:

İaşecilik: Halkın ihtiyacı olan ürün ve malları piyasada hazır bulundurmak, kıtlıklara meydan vermemek.

Gelenekçilik: ‘Kadim’ yani öteden beri devam eden kural ve usullerin dışına çıkmamak, belirsizlik ve düzensizlikten sakınmak.

Fiskalizm: Devletin vergi gelirlerini artırmaya, azalmasını önlemeye çalışmak.

Halk lehine olan bu sistem sayesinde Osmanlı yükseldi, cihan devleti oldu. Fakat gerilemesi de bu faktörler yüzündendir.

SANAYİ DEVRİMİ

Değerli Hocamız Dr. Genç’e göre, Osmanlı, halk kıtlık çekmesin diye ürün ve mal ihracını yasaklamış veya frenlemişti.

Aynı amaçla ithalatı da teşvik etmişti.

Fakat Avrupa’da 16. yüzyılda başlayan “merkantilizm” siyaseti bunun tersini yapıyor; ithalatı frenliyor, ihracatı teşvik ediyordu.

Bu sayede üretim ve kazanç artıyor, sermaye birikiyordu.

Bu gelişme, Dr. Genç’in dikkat çektiği üç devrime yok açacaktı: Önce ticaret devrimi, ardından bilim devrimi, sonra sanayi devrimi! Osmanlı’nın “sanayi öncesi” bir sistem olduğunu belirten Genç, şöyle diyor:

“Sanayi devrimine çağdaş olan dönemde, 1700-1850 arasında, çok küçük değişmeler dışında, her şey tam bir durgunluk içinde görünüyordu.”

GELENEĞE UYGUNLUK

Osmanlı niye bunu zamanında fark etmedi?

Dr. Genç, Osmanlı düşüncesinin üç temelinden biri olan “gelenekçiliği”, Osmanlı’dan aktardığı şu deyimle tanımlıyor:

“Kadimden olagelene aykırı iş yapmamak!”

İşte bu düşünceyle Osmanlı krizler karşısında uzun süre “kadimden gelen” klasik tarımsal düzeni ihya etmeye çalıştı.

Koçi Bey risalesi bunun örneğidir.

“İaşecilik” bakımından da şu örneği veriyor:

Tüccarlar halkı soymasın diye kâr hadleri yüzde 5-15 gibi oranlarla sınırlanmış, yüksek kârlar yasaklanmıştı.

Fakat faizler, sermaye kıt olduğu için, yüzde 12-25 civarındaydı!

Bu durumda elinde parası olanlar faiz için bunu üretici ve tüccara değil, **“yüksek gelir sahibi idari zümre”**ye veriyor, para ticarete gitmiyordu.

Avrupa’da ise, sermaye bol olduğu için faiz düşüktü, krediler de daha çok getirisi olan ticarete gidiyordu...

Faiz sermayenin fiyatıydı.

NİYE TARİH?

Tarih okumanın faydası, geçmişteki büyük süreçlerin dinamiklerini, karmaşık sebep ve sonuçlarını kavramaya çalışmaktır.

Öyle bir zihin, günümüze de bugünün sebeplerini ve gelecekte ortaya çıkacak olası sonuçlarını kavramaya çalışan analitik bir gözle bakar.

Siyasette rasyonel davranışlar güçlenir.

Fakat maalesef biz, tersine, tarihe günümüzün siyasi ve ideolojik gözlükleriyle bakıyoruz.

Bundan kurtulmada ilmi tarihçiliğe ekmek su gibi ihtiyacımız var.

Bu açıdan, büyük tarihçilerimiz arasında yer almış bulunan Mehmet Genç hocamıza kalbi saygılarımı sunuyorum.